

Warszawa dn. 2 października 2008 r.

RZECZPOSPOLITA POLSKA

Rzecznik Praw Dziecka

Marek Michalak

*ul. Śniadeckich 10, 00-656 Warszawa
tel.: 022 696 55 44, fax: 022 629 60 79*

ZII/500/1- 55/2008/TKA

**Pani
Jolanta Fedak
Minister Pracy i Polityki Społecznej**

Honorable Pani Minister,

zwracam uwagę na potrzebę podjęcia pilnych działań mających na celu tworzenie różnych form rodzinnej opieki zastępczej dla dzieci niepełnosprawnych pozbawionych częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej.

Powodem mojego wystąpienia jest niepokojące zjawisko związane z fikcyjnym, w mojej ocenie, zabezpieczeniem miejsc pobytu w placówkach opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego (domach dziecka) wychowankom specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, w dni wolne od nauki.

Przepisy regulujące kwestię zapewnienia opieki dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej wskazują na możliwość umieszczenia ich w placówce opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinnym środowisku zastępczym. W związku z tym, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych umieszczane są m.in. dzieci niepełnosprawne, których kształcenie odbywa się z reguły w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych (nie pełniących funkcji placówki opieki całkowitej w rozumieniu przepisów ustawy o pomocy społecznej).

Placówka socjalizacyjna wypełnia wobec tych dzieci rolę instytucji zastępującej rodzinę. Wydaje się jednak, że jest to rozwiązanie nie gwarantujące dzieciom poczucia bezpieczeństwa i stabilności emocjonalnej w związku z posiadaniem zaplecza rodzinnego.

Wychowankowie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych wyjeżdżają do domów dziecka w dni wolne od nauki bardzo niechętnie. Z sygnałów, które docierają do mojego Biura wynika, że dzieci te nie czują się w domach dziecka bezpiecznie, głównie z powodu bardzo złego traktowania ich przez pełnosprawnych wychowanków mieszkających w placówkach na stałe. Chciałbym zwrócić uwagę także na inny aspekt trudnej sytuacji dzieci podwójnie pokrzywdzonych przez los (z powodu niepełnosprawności i braku rodziny), jakim jest brak więzi z kimkolwiek w placówce, która miała zastępować im dom rodzinny.

Przepisy regulujące funkcjonowanie specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych pozwalają wprowadzić na działalność tych placówek w ciągu całego roku (za zgodą organu prowadzącego), jednak zastosowanie takiego rozwiązania nie stanowi zabezpieczenia dotyczącego poczucia posiadania przez niepełnosprawnych wychowanków tych ośrodków – zastępczego środowiska rodzinnego.

Powszechnie znanym problemem jest brak miejsc w rodzinnych formach opieki zastępczej dla zdrowych dzieci, co niewątpliwie wymusza potrzebę podejmowania działań, aby stan ten uległ poprawie.

W kontekście powyższego, zwracam jednak uwagę, że w odniesieniu do dzieci niepełnosprawnych, często krzywdzonych w domach dziecka, podjęcie takich działań stanowi pilną konieczność.

Zdaję sobie sprawę, że zapewnienie odpowiedniej liczby miejsc dla dzieci niepełnosprawnych w rodzinach zastępczych lub rodzinnych domach dziecka albo innych, alternatywnych formach będzie wymagało czasu. Dlatego, proszę o pilne zainteresowanie się problemem traktowania wychowanków specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych w domach dziecka, gdy przebywają tam w dni wolne od nauki. Być może obserwowane zjawisko krzywdzenia dzieci niepełnosprawnych przez ich kolegów jest wynikiem

słabego zaangażowania wychowawców placówek oraz otoczenia tych dzieci szczególną troską, żeby rzeczywiście poczuli się tak, jakby przyjechały „do domu” - miejsca wyznaczonego przez sąd rodzinny do pełnienia takiej roli.

Powołując się na upoważnienie określone przepisami art. 3 oraz art. 10 ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz.U. Nr 6, poz. 69) uprzejmie proszę o podjęcie niezbędnych czynności zmierzających do poprawy sytuacji niepełnosprawnych wychowanków domów dziecka, którzy w związku z określonym rodzajem dysfunkcji muszą korzystać z pomocy specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych. Proszę o informację o podjętych i planowanych działaniach, w tym w szczególności w zakresie tworzenia warunków sprzyjających umieszczaniu dzieci niepełnosprawnych w rodzinnych formach opieki zastępczej.

Do wiadomości:

Pani Katarzyna Hall

Minister Edukacji Narodowej

Z wyrazami szacunku

Marek Szczygiel

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Jolanta Fedak

Warszawa, dnia 13 listopada 2008 r.

DSR-IV-078-14-1-MK/08

Pan

Marek Michałak

Rzecznik Praw Dziecka

Odpowiadając na wystąpienie znak ZII/500/1-55/2008/TKA, dotyczące sytuacji dzieci niepełnosprawnych umieszczonych w pieczy zastępczej, uprzejmie wyjaśniam:

Dzieci niepełnosprawne, umieszczone postanowieniem sądu, mogą przebywać placówkach opiekuńczo – wychowawczych lub w rodzinach zastępczych. System opieki nad dzieckiem i rodziną działa obecnie w oparciu o przepisy ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2008 r. Nr 115, poz. 728 z późn. zm.).

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 października 2007r. w sprawie placówek opiekuńczo – wychowawczych (Dz. U. Nr 201, poz. 1455), w §3 ust.3 stanowi, że w placówce mogą przebywać dzieci niepełnosprawne, jeżeli nie ma uzasadnionych przeciwwskazań.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej zebrało orientacyjne dane o dzieciach niepełnosprawnych przebywających w placówkach opiekuńczo – wychowawczych według stanu na dzień 30 września 2008 r. Wynika z nich, że w całodobowych placówkach opiekuńczo – wychowawczych przebywa obecnie ogółem 3.640 dzieci, z czego 2.336 dzieci mieszka stale w placówkach, ucząc się w środowiskowych szkołach lub szkołach specjalnych, natomiast 1.312 dzieci na czas nauki przebywa w specjalnych ośrodkach szkolno – wychowawczych. Dane te dotyczą zarówno dzieci niepełnosprawnych fizycznie i somatycznie, jak i niepełnosprawnych intelektualnie

w stopniu lekkim i umiarkowanym. Jeżeli jednak przyjrzymy się danym dotyczącym wyłącznie dzieci niepełnosprawnych fizycznie i somatycznie, to okazuje się, że na 638 dzieci przebywających stale w placówce tylko 116 uczy się w specjalnym ośrodku szkolno – wychowawczym. Z przytoczonych danych wynika, że większość dzieci o szczególnych potrzebach, w tym potrzebach edukacyjnych, nie przebywa w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych, tylko w macierzystej placówce. Dzieci uczęszczające do specjalnych ośrodków szkolno – wychowawczych to przede wszystkim dzieci niepełnosprawne intelektualnie w stopniu lekkim. W tym przypadku placówka pełni funkcję „domu rodzinnego”, a specjalny ośrodek szkolno-wychowawczy jest szkołą z internatem. Dzieci te na ogół nie mają problemów z poruszaniem się, z nawiązywaniem kontaktów społecznych. Jednak nauka szkolna sprawia im wielkie trudności, a ponieważ nie ma zbyt dużej sieci środowiskowych szkół specjalnych, są one zmuszone do przebywania w ciągu roku szkolnego w internacie. Jednak należy stwierdzić, że placówki starają się ograniczyć do minimum wysyłanie dzieci do specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych.

W obecnym stanie prawnym dzieci niepełnosprawne mogą być również umieszczane w rodzinach zastępczych. Od 2004 r. w systemie pomocy społecznej tworzone są zawodowe, niespokrewnione z dzieckiem rodziny zastępcze. W ostatnich latach ich liczba znacząco wzrosła. W 2007 r. były 1.102 takie rodziny, w których wychowywało się 6.313 dzieci. Większość z tych rodzin to były rodziny wielodzietne (dla licznego rodzeństwa) i pogotowia rodzinne. Niemniej jednak powstało też 86 zawodowych specjalistycznych rodzin zastępczych, w których przebywało 203 dzieci niepełnosprawnych. Zawodowe rodziny zastępcze mają obowiązek przejść specjalne szkolenie, które przygotowuje je m. in. do opieki nad dziećmi z różnymi problemami. Na dziecko niepełnosprawne otrzymują one zwiększoną pomoc pieniężną na pokrycie kosztów utrzymania.

W Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej trwają prace nad nowymi rozwiązaniami w zakresie pieczy zastępczej nad dzieckiem. Opracowany został projekt „Założeń do ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem”, który w dniu 25 września 2008 r. uzyskał rekomendację Komitetu Rady Ministrów. W założeniach przyjęto, że podstawową formą pieczy zastępczej nad dzieckiem będzie rodzinna piecza zastępcza, a więc rodziny zastępcze, w tym przede wszystkim zawodowe, oraz rodzinne domy dziecka.

Podzielam bowiem pogląd, że z uwagi na prawidłowy rozwój, dziecko, zwłaszcza niepełnosprawne, pozbawione opieki rodziny własnej, powinno być wychowane w rodzinie zastępczej lub rodzinnym domu dziecka. Mając to na uwadze planowane są rozwiązania, których celem będzie zwiększenie dynamiki powstawania różnych form rodzinnej pieczy zastępczej. Jednocześnie planuje się wdrażanie systemu szkoleń pogłębiających wiedzę i umiejętności rodzin zastępczych w zakresie potrzeb dzieci, które wychowują. Rodziny zastępcze wychowujące dzieci niepełnosprawne otrzymają, podobnie jak obecnie, wyższe środki na ich utrzymanie.

Projektowane przekształcenia systemu pieczy zastępczej w Polsce są zgodne z warunkami tworzonymi dla dzieci niepełnosprawnych w innych krajach europejskich. Pieczę zastępczą nad dziećmi niepełnosprawnymi powierza się tam zawodowym rodzinom zastępczym lub umieszcza się je w małych, kameralnych ośrodkach.

Jednocześnie informuję, że do Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej nie wpłynęły dotychczas żadne sygnały o złym traktowaniu dzieci niepełnosprawnych w placówkach opiekuńczo – wychowawczych. Jeżeli Biuro Rzecznika Praw Dziecka posiada takie informacje, proszę o udostępnienie ich w celu zobowiązania właściwych wojewodów do zbadania spraw w trybie sprawowanego nadzoru nad placówkami opiekuńczo – wychowawczymi.

